

ROZLOUČENÍ S MUDR. MICHALEM MARŠÁLKEM, CSc.

Michal Maršálek

(S laskavým svolením Pavla Kotrly)

Dne 15. srpna 2023 se uzavřela životní dráha našeho kolegy, MUDr. Michala Maršálka, CSc. Odchází v něm představitel generace, jejímž ideálem byl renesanční typ osobnosti, chápající vědu a umění jako ekvivalentní způsoby poznávání světa.

Narodil se do krutých padesátých let, ale dětskýma očima vnímal svůj svět idylicky. Bydlel s rodiči na Hradčanském náměstí a hrál tam často s kamarády fotbalová utkání, kde jednou brankou byla brána Schwarzenberského a druhou Salmovského paláce. Pražskému hradu se nevzdálil ani v dospělosti, kdy se těšil z bydlení s rodinou na rozhraní Chotkových a Letenských sadů.

Jeho odborná práce se týkala zejména biologické interpretace klinických jevů. Soustavně se, jako jeden z mála, zabýval okrajovými aspekty schizofrenie: poruchami nálady, abúzem drog, pohybovými poruchami, toxicitou dlouhodobé expozice psychofarmakům. Soustavně publikoval o pohybových poruchách souvisejících s psychózami a jejich léčbou, jako jsou tardivní dyskinezy, extrapyramidové poruchy, katatonie. Jako studijní materiál mu posloužily i umělecké artefakty: jeho interpretace záhadných grimasujících hlav vytvořených rakouským dvorním sochařem F. X. Messerschmidtem měla významný mezinárodní ohlas. Měl jsem tu čest s Michalem spolupracovat na vývoji terguridu, parciálního agonisty dopaminových receptorů, jehož farmakologický profil ukazoval na paradoxní použitelnost jak u schizofrenie, tak u parkinsonismu, což tergurid předurčovalo k léčbě tardivních dyskinez. Podobně jsme v této indikaci studovali jiný český vynález, 7-methoxytacrin (7-MEOTA), což je parciální agonista cholinergních receptorů. Bohužel v porevolučním

licenčním chaosu se vytratila podpora průmyslu, a nadějně léky tak upadly v zapomnění.

Michal mohl na okolí působit jako poněkud roztěkaný bohém, ale v práci se vždy projevil výrazný puntičkářský rys jeho povahy, podtržený velkou pílí; kdyby měl něco ošidit, tak by trpěl. Pamatuji si jej také jako prvního člověka ve svém okolí, který používal při práci s počítačem myš; za úvodní instrukci k této vymoženosti jsem mu dodnes vděčen.

Jako profesionální deformaci z neustálého vědeckého zvažování pro a proti jsme v kruhu přátel vnímali jeho zápolení s jídelním lístkem. Jeho badatelská povaha mu totiž velela objednat až po návštěvě kuchyně, což ovšem nebývá možné, a tak nedostatek dat pro rozhodnutí navozoval Michalovi mučivé útrapy. Mnohem raději měl proto recepty, jejichž úroveň hodnotil na škále, jejíž hlavní položkou byl počet kozích sýrů.

Michalovou láskou byla poezie; když se dal do recitace, záhy byla za námi třetina cesty autem z Prahy do Nice. To už byl jen krůček k jeho vlastní tvorbě, založené na lásce k českému jazyku a jeho humorným zákoutím. Mám za to, že tato mimořádná láska byla kotvou, která mu nedovolila vydat se natrvalo do světa v dobách šedi a zmaru.

Michal nejen pomohl mnoha pacientům, nejen obohatil odborné poznatky a vědeckou literaturu, ale neznám nikoho, koho by byl letmé setkání s jeho šibalským pohledem a mnohdy i sérií anekdot nepotěšilo. Bude nám chybět.

doc. MUDr. Václav Filip, CSc.

Zemřel mi kamarád, přítel, mentor, renesanční člověk. Kromě toho, že patřil mezi významné české – evropské psychiatry, byl to i básník, spisovatel, prostě skvělý člověk. Nejsem ovšem kompetentní vám ho připomenout jako odborníka, a tak jsem si vzpomněl na svůj oblíbený film **Epitaf pro královnu** a tento sloupek jsem nazval **epitafem**.

MUDr. Michal Maršálek, CSc.

Lékař, básník a esejista. Žil v Praze. Je autorem nebo spoluautorem několika odborných knih z oblasti psychiatrie. Zabýval se vztahem duševních poruch a umění (výkladem díla rakouského sochaře F. X. Messerschmidta). https://www.youtube.com/watch?v=WZxTuma_mmc

Myslím, že odborně vám Michala nejlépe připomenete jeho reakce na dotaz: Jeseník?

„Vzpomenu si na novelu velkého japonského spisovatele Yusinary Kawabaty Sněhová země, jejíž hrdina se každou zimu vrací do zapadlého zimního střediska a prožívá zde stále znovu tentýž, pokaždé ale jiný vztah se svou mnohaletou přítelkyní. Nezdůrazňuji ten vztah, ale zvláštní rytmus stále přerušovaného vyprávění. V něm zde žije hrdina svůj každoroční malý život, který má svá pravidla a existuje nezávisle na jeho velkém životě. To je Jeseník, kde mám uložen jeden takový malý život, který mohu kdykoli vytáhnout ze skříně ve svém pokoji a pokračovat v něm. Jeseník pro mne řadu let znamená mimořádnou příležitost se na malé ploše rychle seznámit s podstatnými otázkami našeho oboru. Je to přirozené setkávání s lidmi, na které jsem pyšný nejen pro jejich mimořádné vědomosti, ale i pro jejich šarm. Našel jsem zde vlastně většinu nejlepších kamarádů a kamarádek mého života. Nevím, jestli jsem jim to vždy dokázal dát dostatečně najevo. Všem jsem se tady učil nenásilnou cestou. V Jeseníku bylo všechno možné. Mít deset přednášek a lyžovat, debatovat a pohybovat se na parketu někdy v takovém návalu, že vznikal příjemný pocit, že každý tančí se třemi partnerkami současně, prakticky nespát, což v Jeseníku nevedí vzhledem k mimořádně čistému vzduchu, který přispívá k rychlé regeneraci. Domlouvat na mezinárodní úrovni plány společných výzkumů různých pracovišť. Snadno získávat někdy tak převratné nové informace, že jsme si to ani neuvědomovali. Slyšet světově proslulé zahraniční hosty. A mimo odborný program sledovat divadelní představení psaná a režírovaná ředitelem příležitostně lékařskodivadelní společnosti Jiřím Janatkou. Těšit se na koncerty světové kvality

a následné noční povídání s legendami vážné hudby, organizované a provázené na světové úrovni Cyrilem Höschlem, koncerty, jaké nelze zažít v Evropě nikde kromě Jeseníku. Je to prostředí oficiálních i pokoutních společenských akcí. Seznámil jsem se tady se všemi, kteří v oboru něco znamenají, a pobyt zde jejich osobnosti báječně zlidštil. Jeseník byl místem, kde se dalo prožít pár dní se slovenskými přáteli. Konference je ověncena jmény významných osobností, jež se postupně mohly vrátit ze zahraničí. Nejslavnějšími osobnostmi udávajícími často směr světového výzkumu – Jan Volavka nebo Paul Grof. Řadu let vytvářeli atmosféru psychofarmakologických konferencí zakladatelé jesenícké tradice Votava a Protiva, Vojtěchovský a Vinař, Švestka. Není třeba uvádět tituly, jména mluví sama za sebe. K nedávno zesnulému docentu Vinařovi se dodnes řada významných psychiatrů právem hlásí jako ke svému učiteli. V jesenícké tradici pokračuje řada dnes již slavných mladších kolegů a kolegyně. Jeseník rychle přesvědčí, že může koexistovat serióznost vědeckého myšlení i rozjařenost. Když k tomu přidáte zasněžené kopce, lázeňský luxus a vlídné přijetí, je kam se vracet. Je kde sledovat již desítky let běžící malé životy účastníků konferencí, které mezitím nenápadně vstoupily do historie.“

<https://www.tribune.cz/archiv/co-se-mi-vybavi-kdyz-se-rekne-jesenik/>

Michal byl finalistou Magnesia Litera 2015. Jako lékař publikoval odborné texty o zmatcích lidské mysli a jejich nápravě. Jako obyvatel města psal příležitostně poezii.

Vydal 12 básnických sbírek:

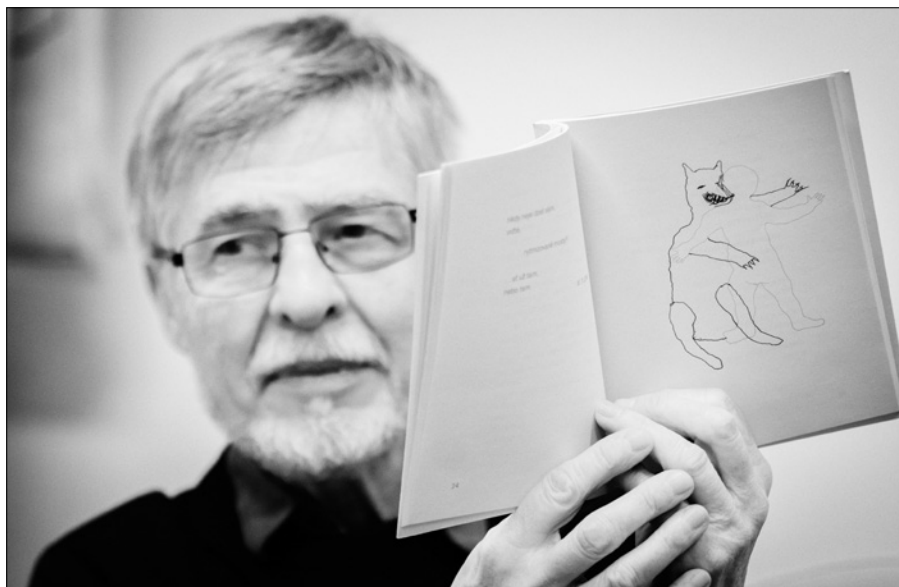
Z člověka oči (Dauphin/Protis 2007). Básnická sbírka. Podtitul: 1986–1997.

Letná: první kroky na Měsíci (Dauphin 2008). Básnická sbírka. Michal Maršálek žil a pracoval v rodné Praze. Sbíрка vznikla v průběhu roku 2006.

Kobalt přechází do krve (Dauphin 2009). Básnická sbírka, inspirovaná zážitky z cizích zemí.

Tady a nikde (Dauphin 2010). V pořadí již čtvrtá básnická sbírka pražského básníka, doplněná deseti kaširovanými reprodukcemi Jakuba Špaňhela.

Práce s mraky (Dauphin 2012). Pátá autorova básnická sbírka o čase a našem plynutí, doprovázená 6 původními kresbami Adrieny Šimotové. Podstatnou část textů tvoří poéma o dvojí smrti skladatele Albana Berga. Autor „poslední

moderní opery“ komponoval část svých skladeb zrcadlově, aby tím zabránil plynutí času v hudbě. I název poémy LEDA PACH CHAPADEL je v obou směrech stejný...

Sfinze a hlemýžďům (Dauphin 2013). Cesta vede dál a sfinza mlčí.

Černá bere (Dauphin 2014). Sbírka byla nominována na cenu Magnesia Litera.

Slunce bez pohybu (Dauphin 2016). Krásný tisk finalisty Magnesia Litera 2015, vynikajícího básníka, graficky vyhotovený a kresbami doprovobený Lukášem Tůmou.

Pootevřeno (Dauphin 2016). Krásný tisk finalisty Magnesia Litera 2015, vynikajícího básníka, graficky vyhotovený a kresbami doprovobený Monikou Immrovou.

Červený otazník (Dauphin 2017). Krásný tisk finalisty Magnesia Litera 2015. Desátá sbírka vynikajícího básníka doprovobená kresbami Jindry Vikové.

Arménská klávesnice (Dauphin 2019). Sbírka vynikajícího českého básníka, finalisty Magnesia Litera 2015. Krásný malonákladový tisk obsahuje 13 reprodukcí děl Jindry Vikové.

Na druhý břeh (Dauphin 2021). Krásný tisk finalisty Magnesia Litera 2015. Dvanáctá sbírka vynikajícího českého básníka doprovobená kresbami Jindry Vikové.

Kdo tvoří básnické texty a je básník jejich vlastníkem, nebo pouze zprostředkovává čtenářům našeptávání múz, jak se domnívali v antickém Řecku? A jakým způsobem se naladit, aby bylo možné vzkaz vůbec zachytit a předat?

Pro svou vlastní tvorbu přijal Michal Maršálek asi takové vodítko: Báseň je zpravidla dobrá, pokud se z ní sám (a nejen o sobě) něco dozvím. Chápání tvorby jako něčeho, co nás přesahuje a zároveň spojuje s druhými nebo se světem vůbec. Chtěl bych zde citovat Jamesa Wrighta: „*Byl jsem dnes moc šťastný, tak jsem napsal tuble báseň.*“

Milý Michale, moc si vážím našeho dlouholetého přátelství, byl jsi mým učitelem, vzorem, gestorem, Děkuji, že jsi byl součástí mého života, a teď na tebe myslím, když si čtu tvé básně. Čest tvé památce.

PS.: Pokud máte zájem si něco od Michala přečíst, je to tady: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/michal-marsalek-7897>

Mgr. Jan Pomykacz

15. srpna 2023 tiše skončil prim. MUDr. Michal Maršálek, CSc., dlouholetý člen výboru ČNPS a čestný člen naší společnosti. MUDr. Maršálek se ve svých vědeckých publikacích věnoval především léčbě schizofrenie a problematice extrapyramidových poruch. Zájmy MUDr. Maršálka se však neomezily pouze na psychiatrii a medicínu. Byl rovněž esejistou a autorem dvanácti básnických sbírek. Sbírka „Černá bere“ byla v roce 2015 nominována na cenu Magnesia Litera. Kulturní

a odborné zájmy propojil MUDr. Maršálek ve svých studiích vztahu mezi duševními poruchami a uměním. Mezinárodní proslulost pak získal jeho výklad díla rakouského sochaře F. X. Messerschmidta. MUDr. Maršálek byl rovněž okouzující společník a skvělý člověk.

Michale, vzpomínáme na Tebe s láskou!

Za výbor ČNPS, prof. MUDr. Jiří Horáček, Ph.D., FCMA